

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

УЧРЕЖДЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ
«ГОМЕЛЬСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. Ф. СКОРИНЫ»

ГОМЕЛЬСКИЙ ОБЛАСТНОЙ ОТДЕЛ ОБЩЕСТВЕННОГО ОБЪЕДИНЕНИЯ
«БЕЛОРУССКОЕ ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ ОБЩЕСТВО»

ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ

Материалы

II международной научно-практической конференции

(Гомель, 23–24 марта 2017 года)

Электронное издание

Гомель
ГГУ им. Ф. Скорины
2017

УДК 913(082)

Географические аспекты устойчивого развития регионов [Электронный ресурс] : II международная научно-практическая конференция (Гомель, 23–24 марта 2017 г.) : [материалы]. – Электрон. текст дан. (объем 76,3 Mb). – Гомель : ГГУ им. Ф. Скорины, 2017. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM). – Систем. требования : IBM-совместимый компьютер ; Windows 7; ОЗУ 512 Mb; CD-ROM 8-х и выше. – Загл. с этикетки диска.

В сборнике материалов II международной научно-практической конференции отражены отдельные теоретические положения географических исследований, результаты оценки природно-ресурсного потенциала территорий, социально-экономические и геополитические проблемы регионов; приводятся результаты экологических, биогеографических и геологических исследований, проблемные вопросы географического образования.

Адресуется научным сотрудникам, преподавателям средних и высших учебных заведений, студентам, магистрантам, аспирантам, а также работникам системы природопользования, сотрудникам управленческих и хозяйственных структур.

Редакционная коллегия:

А.И. Павловский (главный редактор),
М.С. Томаш (ответственный секретарь),
С.В. Андрушко, Т.А. Мележ

УО «ГГУ имени Ф. Скорины»
246019, Гомель, ул. Советская, 104,
Тел.: (0232) 57-39-03, 57-34-04
<http://www.gsu.by>

© Учреждение образования «Гомельский
государственный университет
имени Франциска Скорины», 2017

СОДЕРЖАНИЕ

ПЛЕНАРНЫЕ ДОКЛАДЫ	13
Павловский А.И., Малахов О.А., Пашук В.Е. Проблемы развития географии на региональном уровне.....	13
Денисик Г.І., Стефанков Л.І. Сучасні напрями досліджень антропогенних ландшафтів в Україні	15
Гречаник Н.Ф., Богдасаров М.А. Геолого-геоморфологическое строение и полезные ископаемые Брестского района Брестской области.....	18
Ковалева О.В. О различных формах и направлениях повышения квалификации педагогов в области экологического образования в рамках международного сотрудничества	23
Яцухно В.М. Земельно-ресурсный фактор устойчивого развития сельских регионов Беларуси.....	27
АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ И ПРИКЛАДНОЙ ГЕОГРАФИИ	34
Абрамович А.А., Абрамович О.К. Особенности природопользования и охраны окружающей среды городских агломераций	34
Атаман Л.В. Сакральні простори: поняття, характеристика.....	38
Вальчук-Оркуша О.М. Класифікація ґрунтових доріг	41
Гукалова И.В. Проблемы инфраструктурного обеспечения городского развития в Украине: социально-географический контекст	44
Денисик Б.Г. Рекреаційні мікросередки і рекреаційні ландшафти	49
Дмитриева Ю.Н. Исследование образа жизни населения с позиции устойчивого развития регионов	52
Жигальская Л.О. Потенциал развития возобновляемой электроэнергетики в Республике Беларусь	55
Кошляков А.Е., Дыняк О.В., Кошлякова И.Е. Европейские стандарты качества и управления водными ресурсами – пути реализации в Украине	60
Лаврик А.Д. Инженерное ландшафтоведение как перспективное направление современной географической науки.....	64
Лях Ю.Г., Морозов А.В. Сохранение биологического разнообразия ресурсных животных Беларуси в рамках государственных программ развития охотничьего хозяйства	68
Малахов О.А. Человеческий потенциал, воспроизводство и развитие: региональный аспект.....	71
Малькевич М.В., Замореева Т.А. Влияние охотничьего хозяйства на фауну лесов Беларуси	75
Мальчикова Д.С., Гукалова И.В. Конструктивный потенциал географических знаний в решении общественных запросов и потребностей.....	80
Нападовська Г.Ю. Міжнародний досвід формування та просторове впорядкування територіальних громад	85
Ніколаєва Ю.О. Фактори територіальної організації виробництва і збуту промислової продукції в нових Українських реаліях.....	90
Пашук В.Е. Синергизм в географии и проблемы устойчивого развития регионов	95
Погоцкий М.А., Шаруха И.Н. Устойчивое развитие сельского хозяйства Беларуси	98

Приходько В.Ю. Комплексные экологические исследования проблемы отходов на региональном уровне	102
Сакунова Ю.В., Томаш М.С. Ветроэнергетика в Республике Беларусь как один из факторов устойчивого развития	106
Сарасеко Е.Г. Нитратная проблема – проблема современности	109
Селищев Е.Н. Актуальные вопросы формирования кластерной стратегии развития региона	113
Соколов С.Н. Географическая и картографическая специфика центрографического метода	117
Степанец И.О., Беленький Е.И. Социально-гографическая характеристика развития малых городов в условиях децентрализации власти в Украине	123
Торушанко В.Р. Вплив етнокультурних чинників на процес регіонального природокористування в Україні	126
Шершнев О.В. Гидрогеоэкологические проблемы пресных подземных вод в Республике Беларусь	131
Ясовеев М.Г., Шершнев О.В. Состояние и перспективы использования водных ресурсов Республики Беларусь в условиях изменяющегося климата	137
Ясовеев М.Г., Шершнев О.В. Водная рекреация в условиях геоэкологических ограничений в Республике Беларусь	141
ПРОБЛЕМЫ ИНЖЕНЕРНОЙ ГЕОЛОГИИ, ГИДРОГЕОЛОГИИ. ОБЩАЯ И РЕГИОНАЛЬНАЯ ГЕОЛОГИЯ	147
Алиева И.А. Инженерно-геологическая характеристика участка Речицкого нефтяного месторождения Припятской нефтегазонасной области	147
Алименко Т.Г., Мележ Т.А. Методы и методика подсчета запасов нефти на месторождениях Республики Беларусь (на примере Борисовского месторождения)	152
Алименко Т.Г., Мележ Т.А. Геофизические исследования скважин, применяемые в Припятской впадине (на примере Борисовского месторождения нефти)	155
Бобикова Т.В., Шарунов А.А. К вопросу о пригодности недр для создания подземного хранилища газа в пределах Мозырской соляной структуры	159
Войтеховская Н.И. Распространение пластов-коллекторов подсолевого и верхнесоленосного комплексов южного нефтеперспективного района Припятского прогиба	164
Галезник О.И., Дулева К.А., Акулевич А.Ф. Сравнительная характеристика зернового состава палеогеновых отложений Гомельского региона	169
Гледко Ю.А., Буяков И.В. Режим подземных вод бассейна Днепра в современных климатических условиях	176
Гречаник Н.Ф. Современные флювиальные процессы на территории бассейна реки Западный Буг	180
Гречаник Н.Ф. Эоловые процессы и формы рельефа на территории Белорусской части Подляско-Брестской впадины	183
Даниленко В.В. Литолого-фациальное районирование отложений тремлянского возраста Красносельского нефтегазоконденсатного месторождения палеовулканической области Припятского прогиба	186
Захаров С.А., Мустафин С.К. Условия освоения россыпей алмазов Арктики в бассейнах рек Анабар и Лена	192

Казакова Т.А., Шиян Д.В., Сонько С.П. Старопромышленный регион Кривбасса в условиях постиндустриальной экономики: тернистый путь от геологии к техногенному туризму	197
Калейчик П.А. Применение методов электроразведки при определении оценки загрязненности грунтов и почв	202
Крюченко Н.О., Жовинский Э.Я., Дмитренко К.Э., Попенко Т.А. Связь территорий экологического риска с тектоническими нарушениями (на примере радона).....	207
Левченко В.Д. Тектоника и дальнейшие перспективы разработки отложений межсолевой залежи Южно-Осташковичского месторождения	210
Мележ Т.А. Современные виды инженерно-хозяйственного освоения в пределах крупных речных долин (на примере речных долин Припяти и Немана).....	213
Мележ Т.А., Реджепов А.О. Гидрогеологическая характеристика разреза Гезлинского нефтегазового месторождения (Республика Туркменистан)	217
Мельничук Г.В., Мельничук В.Г. Геологічна будова Волинського палеозойського підняття	221
Москалев О.М. О третьей находке на земле самородной латуни	226
Мустафин С.К. Техногенное горнорудное минеральное сырье: объемы, состав и перспективы рационального комплексного освоения	229
Орлова О.Д. Инженерно-геологическая характеристика участка Западно-Калининского нефтяного месторождения Припятской нефтегазоносной области	232
Павловский А.И., Мележ Т.А., Моляренко В.Л. Геолого-геоморфологические условия развития русловых процессов реки Днепр в пределах Беларуси.....	237
Прилуцкая Д.И. Техногенные грунты: их особенности и классификации.....	243
Федорский М.С. Особенности намывных песков техногенного комплекса «Мельников луг»	247
Ходьков Е.Н., Тишков А.А., Цагельник А.А., Трус М.В. Разработка методики фильтрационных испытаний буровых растворов на керновых моделях пласта.....	251
Цедрик А.В. Состояние и перспективы использования горючих сланцев в отдельных регионах мира	254
Чомко Д.Ф., Рева М.В. Попутно-пластовые воды нефтяных месторождений как гидроминеральное сырье.....	259
Юрченко Д.Н. Общие сведения и методика исследования скважин радоновым индикатором.....	265
Яковец С.В., Акулевич А.Ф. К вопросу о выделении горных отводов для одиночных артезианских скважин юго-востока Беларуси	268
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА РЕГИОНАЛЬНЫХ ГЕОГРАФИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ. ГЕОИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ	274
Амбурцева Н.И. Постагрикультурные ландшафты. Практика региональных исследований.....	274
Андрушко С.В. Геоэкологическая оценка ландшафтов Гомельского Полесья: исторический аспект	278
Бережкова Е.С. Устойчивое развитие технологий в сфере авиационной метеорологии на примере Гомельского региона	283
Бессмертный И.В. Изменение термических условий в Республике Мордовия за период с 1943 по 2015 гг. (на примере г.о. Саранск)	288
Верутин М.Г. Опыт создания цифровой электронной геологической карты в ГИС <i>MapInfo</i>	293

Война І.М. Висотна диференціація та шляхи оптимізації антропогенних типів місцевостей Вінницької області.....	295
Волчек А.А., Гречаник А.В. Оценка изменения ветрового режима на юго-западе Беларуси по данным метеостанции Брест в современных условиях	299
Гринюк Д.Ю. Синергетичні ефекти господарського розвитку північних районів Київщини за наслідками Чорнобильської трагедії.....	304
Дедов А.В. Почвы Подолья в условиях потепления климата: вопросы тактики....	309
Еловичева Я.К. Макросукцессии палеофитоценозов как географический фактор устойчивого развития растительности гляциоплейстоцена Беларуси	313
Исаченко Г.А., Исаченко Т.Е. Районирование культурных ландшафтов (на примере Ленинградской области РФ)	318
Качановская Д.А., Черняков Г.В. Использование беспилотного летательного аппарата для крупномасштабного картографирования территории	322
Козлов Е.А., Яротов А.Е., Ильясевич А.Р., Лигер В.Э. Ориентиры национального ландшафта города	327
Кухарик Е.А., Кожанов Ю.Д. Позднеледниково-голоценовая история развития рельефа и гидросети территории Подляско-Брестской впадины.....	330
Литвинова Н.А. Семейство крестоцветные во флоре Гомельского Полесья	335
Мележ Т.А. Геоэкологическое состояние земельных ресурсов на территории Беларуси в разрезе областей.....	339
Мельныйчук М.М., Чабанчук В.Ю. Породний склад лісів Полісся Рівненщини (на прикладі Висоцького лісгоспу)	343
Михалкина Е.Н. Мелиорированные земли Гомельской области: состояние и использование	348
Михалкина Е.Н. Деградація и техногенное загрязнение сельскохозйственных земель Буда-кошелевского района Гомельской области.....	351
Павленок Ю.С. Анализ состояния микроклиматических показателей урбанизированной территории (на примере г. Гомеля).....	354
Панкратенкова Д.О. Проблеми раціонального природокористування лиманного типу узбережжя північно-західного Причорномор'я	358
Покалюк В.А. Создание эколого-геоморфологической геоинформационной системы Витебска	364
Рябова Л.Н., Залыгина И.А. Геохимическое состояние компонентов ландшафтов Брестской области	368
Рябокоть О.В. Значення біопедострому у структурі натурально-антропогенних ландшафтів Поділля	373
Самофалова И.А. Влияние морфометрических показателей рельефа на пространственную изменчивость растительности и почвенного покрова в горных ландшафтах (Средний Урал).....	377
Соколов А.С. Применение диаграммы Сэнки и пиктографиков «лица Чернова» для визуализации результатов научных исследований	383
Соколов А.С., Сивакова Т.А. Ландшафтная дифференциация антропогенного воздействия на природную среду Могилевской области	387
Счастливая И.И., Лопато В.В. Оценка обеспеченности г. Лиды зелеными насаждениями	391
Счастливая И.И., Ярошевич Е.А. Функциональное зонирование и урболандшафты г. Борисова.....	395
Тысевич Е.А., Зуев В.Н. Болота как исток рек (на примере Барановичского района).....	399

Чиж О.П. Широка і довготна диференціація східноєвропейського середнього ландшафтного поясу	403
Чуев А.С. Использование пространственного анализа для оптимизации размещения заведений общественного питания (на примере города Харьков).....	406
Шершнеv О.В. Региональное распределение пресных подземных вод и структура водопользования в Республике Беларусь	408
Шипик М.С. Особенности использования земельно-информационных систем в строительстве и жилищно-коммунальном хозяйстве г. Орша.....	414
РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ И ОХРАНА ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ	417
Бактыбаева З.Б., Сулейманов Р.А., Валеев Т.К., Егорова Н.Н., Рахматуллин Н.Р. Геоэкологические проблемы горнорудных территорий Республики Башкортостан.....	417
Большаков И.С. Оценка воздействия Магнитогорского металлургического комбината на окружающую среду	420
Грядунова О.И., Дорошко О.О. Оценка климатических условий Брестской области для рекреации	426
Булко Н.И., Митин Н.В., Потапенко А.М. Обеспечение сохранения и развития лесных комплексов в зонах отселения и отчуждения на загрязненной радионуклидами территории в связи с принятием единой концепции.....	432
Галиновский Н.Г., Глузд Е.А. Сообщества жесткокрылых (<i>Ectognatha, Coleoptera</i>) окрестностей скважин Судовицкого нефтяного месторождения.....	436
Д.Н. Гарькуша, Ю.А. Федоров Температура, как фактор формирования концентраций метана в водных экосистемах.....	442
Герашенко Ю.М., Галиновский Н.Г. Комплексы жесткокрылых (<i>Ectognatha, Coleoptera</i>) прибрежных сообществ реки Сож, подверженных антропогенной нагрузке	447
Гриб А.Д., Рыбак В.А. Система мероприятий по оптимизации перспективных эколого-безопасных технологий	450
Гулаков А.В., Иванцов Д.Н. Активность и распределение ¹³⁷ Cs в организме некоторых видов рыб, обитающих в озере Вьюры на территории Полесского радиационно-экологического заповедника.....	454
Гусев А.П. Фитоиндикаторы ландшафтно-экологических тенденций: региональный уровень	459
Гусев А.П., Шпилевская Н.С. Особенности сообществ <i>Solidago canadensis</i> в антропогенных ландшафтах Беларуси	462
Ероменко А.И. Влияние стационарных и передвижных источников на загрязнение атмосферы города Мозыря.....	466
Кампов Н.С., Медвідь Л.І., Касинець О.В. Комплексна оцінка туристичних територій в контексті рекреаційного природокористування	468
Камышенко Г.А. Устойчивость продуктивности картофеля в Гомельской области как показатель эффективности использования пахотных земель	474
Карпиченко А.А. Влияние техногенеза на накопление тяжелых металлов в городских почвах	479
Кашинская Т.Я. Микроэлементный состав торфов и сапропелей	484
Ковалева О.В. Оценка современного экологического состояния реки Уза.....	489
Ковзик Н.А., Осипенко Г.Л. Эколого-биологический анализ луговой растительности, подверженной антропогенной нагрузке (на примере пойменного луга реки Ипать)	494

Кураева И.В., Войтюк Ю.Ю., Лариков А.Л., Кармазиненко С.П., Красюк О.П. Оценка экологического состояния объектов окружающей среды степной зоны Украины (на примере г. Молочанск).....	497
Кусенков А.Н. Таксономическая и фаунистическая структура птиц Гомельского Полесья.....	502
Лихачева А.В. Сравнительная характеристика способов нанесения цинковых покрытий.....	507
Лямцева Н.И., Гайкевич Т.Г., Флерко Т.Г. Современное состояние и использование парковых зон г. Гомеля.....	512
Лях Ю.Г., Востоков Е.К. Использование ресурсов бобра в Беларуси.....	517
Макаревич А.А. Оценка естественных и антропогенных изменений водных ресурсов Беларуси.....	522
Макаренко Т.И., Лис Л.С., Кунцевич В.Б., Калилец Л.П., Кашинская Т.Я., Агейчик И.В., Мультап С.Т. Схема рационального использования торфяных месторождений и охраны болот Гомельской области на период до 2030 года....	525
Меженная О.Б., Плыткевич А.А. Влияние загрязнения атмосферного воздуха на здоровье человека в Брестской области.....	532
Морозова О.И., Дудкин Д.В., Кузнецова С.Б. Фенологическая оценка пригодности агроклиматических ресурсов Ханты-Мансийского автономного округа для жимолости синей (<i>Lonicera caerulea</i>).....	537
Мыслыва Т.Н. Тяжелые металлы в природных и агроландшафтах Житомирского Полесья.....	541
Осипенко Г.Л., Ковзик Н.А. Воздействие стресс-факторов окружающей среды на формирование карабидокомплексов (<i>Coleoptera, Carabidae</i>) в различных биоценозах Ветковского района.....	547
Потапов Д.В., Лапина З.В. Видовая структура сообществ микромаммалий (на примере Гомельского района).....	550
Ракович В.А., Бамбалов Н.Н., Молокова Н.Н., Селивончик Т.В. Рациональное использование выработанных торфяных месторождений Гомельской области....	554
Старосотников С.С., Осипенко Г.Л. Использование методов биомониторинга для анализа экологического состояния города Гомеля.....	559
Струк М.И., Флерко Т.Г. Средоформирующая роль сельских поселений и ее изменение в постсоветский период (на примере восточной части Припятского Полесья).....	562
Томаш М.С., Богданов Д.Н. Оценка и рекреационное использование водных ресурсов на примере г. Гомеля.....	567
Трифонов А.Н., Мустафин С.К. Защищенность подземных вод урбанизированных территорий.....	571
Усс Е.А. Эколого-фитоценотический состав и продуктивность черноольховых насаждений подзоны широколиственно-сосновых лесов Беларуси.....	577
Цалко М.В., Андрушко С.В. Эколого-эстетическая оценка урболандшафтов города Гомеля в летний и зимний сезоны года.....	582
Шелест Т.А., Мельник Н.П. Динамика среднегодовых температур воздуха на территории Белорусского Полесья.....	587
Шерстнева М.С. Нахождение радионуклидов в почве. Влияние свойств почвы на поведение радионуклидов.....	591
Широкун К.И. Аспекты применения биотестирования для изучения состояния природных водоемов.....	594
Шулика Н.А., Галкин А.Н. Современное состояние подземных вод Витебска и Витебского района.....	597

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ И ГЕОЭКОЛОГИЧЕСКИЕ РИСКИ 601

Kazantseva K. Analysis of design of child recreation locations in Kyiv-city	601
Афанасьева Е.А. Экологические факторы и социальные показатели качества жизни населения	606
Вострова Р.Н., Васюк Т.Г., Баронкина А.А. Оценка экономической эффективности проектов по стоимости жизненного цикла очистных сооружений	609
Вострова Р.Н., Глинская Е.А., Нозик Р.Е. Анализ стоимости жизненного цикла оборудования в системах водоснабжения – инструмент повышения их энергоэффективности.....	612
Вострова Р.Н., Пастухов Е.Ю., Фомин Д.К. Современная тенденция использования осадков сточных вод	617
Вострова Р.Н., Чувашова А.Н. Разработка технологических нормативов водопотребления и водоотведения предприятия – шаг к повышению эффективности использования воды на предприятиях	621
Гормиз О.В., Покляцкий С.А., Чемерис С.Л. Умови життя населення як аспект сталого розвитку (на прикладі середніх міст України)	625
Зюсюн В.І. Особливості підходу до управління ризиками системи «транспортний потік – дорога» в міському середовищі	630
Кобылин П.А. Методические основы общественно-географического исследования системы торгового обслуживания населения региона	635
Кравченко К.О. Аналіз динаміки розселення населення Харківської області з допомогою ІФВ-моделювання (за останні 15 років).....	641
Кравчук Л.А., Баженова Н.М. Структурно-функциональная организация и направления оптимизации ландшафтно-рекреационного комплекса в Гомеле.....	644
Краковецкий А.В. Экономико-географическая оценка перспективных для развития экотуризма болотных геосистем Беларуси	649
Мазурова А.В. Позиционирование города Харькова среди областных центров Украины по отдельным показателям развития.....	655
Марцинкевич Г.И. Закономерности формирования социально-экономических функций городских поселений Беларуси	660
Мельник Л.В., Батыченко С.П. Трансформация урбанизированного пространства в городе-спутнике столице – г. Буча.....	664
Мельничук А.Л., Мельник Т.В. Административно-территориальная реформа: анализ развития на примере Хмельницкой области	669
Михалкина Е.Н. Особенности развития промышленного производства Могилевской области в условиях радиационного загрязнения	673
Мозговий А.А. Сталий розвиток міст: міжнародний досвід.....	676
Мустафин С.К. Сочетание экологического аудита и этнологической экспертизы как базис снижения экологических и социальных рисков освоения новых территорий	680
Омельченко Н.В. Якість житлових умов як ознака «міського» комфорту в їх оцінці на прикладі Херсонської області.....	683
Покляцкий С.А., Чемерис С.Л., Гормиз О.В. Условия жизни населения как аспект устойчивого развития (на примере больших городов Украины)	687
Сегіда К.Ю. Застосування коефіцієнту прогресу для аналізу тенденцій геодемографічного розвитку (на прикладі Харківської області України).....	692
Чемерис С.Л., Покляцький С.А., Горміз О.В. Умови життя населення у малих містах України як складова збалансованого розвитку населених пунктів	697

Шафаренко Т.А., Митрахова Л.А. Демографические процессы в молодежной среде Гомельской области	703
НЕПРЕРЫВНОЕ ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СИСТЕМЕ СРЕДНЕЙ И ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ.....	707
Абрамович О.К., Абрамович А.А. Роль геоизображений в непрерывном экологическом образовании	707
Акунец Е.И. Формирование функциональной грамотности учащихся через развитие географических компетенций	709
Бакарасов В.А., Гагина Н.В. Устойчивое образование и формирование профессиональных компетенций у студентов-геоэкологов	713
Бейзеров В.А. География мирового рынка высшего образования: тенденции развития	718
Вайганг А.А., Перепелина Ю.А. Анализ результатов внедрения дистанционного образования в систему повышения квалификации учителей и преподавателей техникума	723
Гагина Н.В., Яротов А.Е. Роль геоэкологического подхода в разработке стратегий устойчивого развития местных сообществ	730
Галай Е.И. Учебные дисциплины по специальности «Геоэкология» в контексте национальной стратегии устойчивого развития Республики Беларусь	734
Гринюк О.Ю. Спортивне орієнтування в контексті географічної освіти	739
Гуцева Г.З., Сухарева Д.В., Тур М.В. Опыт Республики Польша в системе экологического образования и воспитания учащихся	743
Ермолович М.М., Науменко Н.В. Компетентностный подход в методической подготовке педагога с географическим образованием	747
Запрудский И.И. Значение теорий размещения промышленности для географического образования	751
Кадацкий В.Б. Концепция о биосфере и географической оболочке в системе получения естественнонаучного образования	755
Клевжиц Ж.Н. Учебные исследования на уроках географии и во внеурочной деятельности	761
Лисовский Л.А. Пути совершенствования географического образования учителей начальных классов в педагогическом университете	763
Лысак Р.С., Хрутьба А.С. Реализация концепции охраны природы через проектный подход	767
Меженная О.Б. Корпоративная культура преподавателя ВУЗа.....	772
Мележ Т.А., Андрушко С.В. Педагогическая роль краеведческой деятельности студентов при изучении геологических объектов области	777
Мележ Т.А. Профориентационная работа через экспозицию геологического музея кафедры геологии и географии ГГУ им. Ф. Скорины.....	781
Митрахович О.И., Грицкевич К.М. Школьная экологическая тропа для устойчивого развития микрорайона «Мельников луг» города Гомеля.....	786
Митрахович О.И. Из истории развития географического образования в городе Гомеле	790
Мустафин С.К., Трифонов А.Н. Актуальные проблемы профессиональной подготовки квалифицированных специалистов для геологической отрасли.....	793
Новик А.А. Проблемы использования модуля «тесты» в программном комплексе «сетевой образовательной платформы <i>e-university</i> » на географическом факультете БГУ	797

Павленок Ю.С. Семинарские занятия для студентов-географов по типу «малых групп» с использованием активного метода «мозговой штурм».....	801
Скачинская Т.В. Экологизация географического образования.....	804
Скачинская Т.В. Особенности экологического образования при изучении курса «Начальный курс географии»	808
Скачинская Т.В. Особенности экологического образования в старших классах общеобразовательной школы	811
Толкачёв В.И., Дубков С.Г. Формирование экологической компетентности у учащихся лицеев и школ.....	814
Томаш М.С., Годунова Н.В., Богданов Д.Н. Краеведение как важная составляющая подготовки будущих специалистов географов	820
Томаш М.С., Годунова Н.В. Методы и приемы активизации познавательной деятельности учащихся в процессе развивающего обучения географии	823
Урекешова Л. Педагогический потенциал школьного курса географии в аспекте формирования экологического самосознания подростков.....	828
Федій О.А. Моделювання системи понять (на прикладі формування знань учнів про населення)	832
Холопица Т.М. Увидеть и организовать. Опыт работы с одаренными учащимися по географии	837
Шевчук С.М. Пріоритетні напрями досліджень у суспільній географії України .	841
Шуканова А.А., Япринець Т.С. Підходи до визначення природоохоронної, екологічної або енвайронментальної освіти в шкільному курсі географії	845
ТУРИЗМ И КРАЕВЕДЕНИЕ	851
Алимарданова А.А. Экологически безопасный туризм в Республике Беларусь: проблемы и перспективы.....	851
Арпентьева М.Р. Рекреационная география и развитие экологического туризма	853
Артеменко С.В. Креативные индустрии как инновационный аспект развития туризма	859
Артысюк К.И. Состояние туризма в Республике Беларусь – SWOT-анализ	863
Безлюдов А.Н., Ермакова Г.Г. Проблемы развития туризма в Гомельской области	867
Власова А.А. Эколого-туристский потенциал в развитии экологического туризма Беларуси.....	871
Годунова Н.В., Томаш М.С., Богданов Д.Н. Историко-культурная ценность Белорусской деревни Припятского полесья как фактор развития агроэкотуризма...	876
Горохов В.В., Небытов В.Г., Мазалов В.И. Комплексное развитие сельского туризма в крестьянско-фермерском хозяйстве Горохова В.В.....	878
Грушенко Э.Б. Туризм как фактор устойчивого развития регионов Русского Севера.....	881
Двалашвили Г.Б., Хандолишвили Л.И. Перспективы развития спелеотуризма в Имеретии (Грузия).....	886
Ермакова Г.Г. Современное состояние и проблемы развития экологического туризма в Могилевской области	891
Зелёная Т.Ю., Ермакова Г.Г., Михалкина Е.Н. Анализ гостиничного бизнеса Республики Беларусь: проблемы и перспективы развития	894
Зуев В.Н. Родники Барановичского района как туристические объекты: аспекты использования и охраны	896

Иванов Ю.П., Гаврилова В.А., Огневская К.А. Рисуночная диагностика в изучении «Малой Родины».....	901
Карчевская Е.Н. Влияние SMM-маркетинга на продвижение туристского продукта на рынок	905
Кацубо К.В., Ермакова Г.Г., Михалкина Е.Н. Событийный туризм Витебской области.....	910
Коробочкин А.А. Британский микрорегион на туристическом рынке Западной Европы	914
Левашева М.В. Предпосылки развития этнокультурного туризма в Тункинской долине	918
Лопата О.Н., Ермакова Г.Г., Михалкина Е.Н. Горнолыжные курорты Беларуси	922
Махнач В.В. Топонимический ландшафт Несвижского района.....	924
Мороз Л.А. Туристские походы профориентационной направленности с учащимися общеобразовательных школ Республики Беларусь	927
Мосько Т.В. Туристская специализация Гомельской области	930
Мосько Т.В. Особо охраняемые природные территории Гомельской области как объект экологического туризма.....	933
Музыченко М.Н. Историческое краеведение и изучение истории православия на Белорусской земле (из опыта работы туристического слета «Я познаю историю православия»).....	938
Олішевська Ю.А. Етнофестивалі України як чинники розвитку туризму	941
Остапчук И.А. Экологические экскурсии по индустриальным ландшафтам Кривого Рога как пример нетрадиционного экологического туризма.....	945
Пацюк В.С. Сравнительный анализ опыта внедрения индустриального туризма Украины и Белоруссии.....	950
Раскин И.В., Амбурцев Р.А. Историко-региональные аспекты развития парламентаризма в Республике Беларусь	955
Решетников Д.Г. Гостиничное хозяйство Беларуси: современное состояние и проблемы развития.....	959
Сафина С.С., Амосова Г.М. Роль стран Азиатско-Тихоокеанского региона в развитии мирового туризма	965
Северин О.С., Кирилюк Л.М. Рекомендовані туристичні маршрути по об'єктах католицької віри на території Вінниччини.....	970
Седькова И.Г., Ермакова Г.Г., Михалкина Е.Н. Лечебно-оздоровительный туризм Гомельской области	975
Сороколетова О.Л., Ермакова Г.Г., Михалкина Е.Н. Деловой туризм Беларуси: состояние и перспективы развития.....	977
Строчко О.Д., Шамшура Я.Н. Индустрия туризма Нидерландов: место в центрально-западной Европе.....	981
Телеш Г.С. Особенности туризма Скандинавского микрорегиона.....	985
Усовіч К.С. Асоба планетарнага маштабу, або геаграфія жыццяпісу Францыска Скарыны	988
Чубаро С.В., Друк И.И. Пространственные особенности организации туризма на примере Минской области.....	992
Швець О.О. Аналіз розвитку туристично-рекреаційної діяльності на Поділлі.....	997
Ясовеев М.Г., Соколова А.В. Природные факторы организации туристско-рекреационной деятельности	1002

Понятно, что общая картина без городов АРК, Донецкой и Луганской областей не совсем четкой. Понятно, и то что массив статистических данных для построения анализируемых индексов желает быть лучшим. Однако эта ситуация дает определенные основания для размышлений. **Во-первых**, за все годы безоговорочным лидером, в нашем рейтинге является город Киев. Несомненно, столица сейчас является лучшим городом нашей страны. **Во-вторых**, наблюдается четкое повышение условий жизни населения с востока на запад. Это в свою очередь связано с упадком промышленного потенциала страны и с ситуацией, которая сейчас происходит на востоке и юге страны. **В-третьих**, рейтинг не в полной мере соответствует преждевременным ожиданиям. Рейтинг сам по себе всегда будет вызывать непредсказуемое нахождение определенных городов на тех или иных позициях. Однако, объективно по статистическим данным такие города как Харьков, Днепр (Днепропетровск) или Одесса показали очень посредственные индексы. Соответственно, в дальнейшем для большей объективности необходимо делать акцент не только на статистических данных, а и на социологических опросах.

S.A. POKLIATSKYI, S.L. CHEMERYYS, O.V. GORMIZ

LIVING CONDITIONS OF THE POPULATION AS ASPECT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT (BY THE EXAMPLE OF BIG CITIES IN UKRAINE)

This article tells about one of the new areas of social geography (living conditions, lifestyles, living standards, quality etc.) as the prototype of modern human needs. As the subject field are considered living conditions and the object are the big cities of Ukraine (over 100 thousand inhabitants). Research based on the integral evaluation: calculated and analyzed index of the living conditions of the population of big cities in 2005, 2010 and 2015.

УДК 911.3

К.Ю. СЕГІДА

ЗАСТОСУВАННЯ КОЕФІЦІЄНТУ ПРОГРЕСУ ДЛЯ АНАЛІЗУ ТЕНДЕНЦІЙ ГЕОДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ УКРАЇНИ)

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна
kateryna.sehida@gmail.com*

В статтє обосновано применение многомерного анализа в общественно-географических исследованиях (в том числе и геодемографических). Представлены результаты применения такого системного показателя как коэффициент прогресса для анализа тенденций демографического развития районов Харьковской области.

Розвиток соціальноорієнтованих наук відповідає суспільному запиту як щодо розширення об'єктно-предметної області дослідження, так і стосовно інструментарію дослідження. Системний аналіз являє собою велику групу методів для дослідження різних об'єктів (явищ, процесів) як цілісних утворень, що мають ознаки і властивості систем (взаємодія елементів, стійка структура, цілісність, наявність глобальної

і локальних цілей, функціональна визначеність і спеціалізація, емерджентність тощо). У даному дослідженні застосовувався аналіз систем у нормованому багатовимірному просторі, розроблений на кафедрі соціально-економічної географії і регіонаознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна [2]. Суть його полягає у тому, що формується нормований багатовимірний простір на базисі сукупності статистичних показників. Ізометричність простору досягається шляхом застосування індексів (відносних величин, нормованих на розмах варіаційного ряду) таким чином, що всі нормовані показники варіюють в інтервалі від 0 до 1. Далі багатовимірний простір проектується на площину у вигляді пелюсткової діаграми, площа якої пропорційна рівню розвитку, що є важливим критерієм для класифікації. Спеціалізація (пропорційність, гармонійність стану або розвитку) району або регіону визначається за формою пелюсткової діаграми – чим більше вона відрізняється від ізометричного еталону, тим більше непропорційність розвитку, що може бути надійним показником, наприклад, господарської спеціалізації. Для ізометричного багатокутника показник однорідності розвитку рівний нулю. Ступінь різноманіття можна оцінити величиною інформаційної ентропії і приведені інформаційної ентропії, які визначаються сумарно за всіма статистичними показниками. Приведена інформаційна ентропія більш повно відображає особливості розподілу статистичних показників, зокрема враховує кількість ненульових класів групування при її розрахунку і тому доповнює інформацію про різноманіття (неоднорідності) регіону як системи. Швидкість прогресування об'єктів (міст, районів, регіонів тощо) як соціогеосистем [1] кількісно оцінюється коефіцієнтом прогресу, саме застосування цього системного показника для аналізу тенденцій розвитку об'єктів (зокрема – геодемографічного) і покладено в основу даної роботи.

У багатовимірному ознаковому просторі вектор швидкості має дві характеристики – довжину (яка відображає швидкість руху) і напрям. Розклавши вектор розвитку (руху) за базисом простору, можна кількісно оцінити швидкість змін об'єкту за кожною координатою (параметром). За значенням їх часових похідних визначаються параметри процесу, за якими спостерігається прогрес або регрес і відповідно до цього коригується процес, що актуально, наприклад, в соціальному управлінні. Напрямок вектору розвитку у багатовимірному ознаковому просторі дає інформацію про генеральне спрямування процесу (як об'єкт переходить від старих значень параметрів до нових). Зокрема, аналізуючи напрям векторів розвитку сукупності об'єктів, можна встановити ступінь подібності або відмінності їхнього розвитку, або відхилення їх реальних траєкторій від, наприклад, заданої [1, 2].

Коефіцієнт прогресу визначається як відношення шляху, пройденого соціогеосистемою, до шляху, який їй залишилося пройти. Цей параметр використовується для ранжирування соціогеосистем за прогресом у розвитку. Зауважимо, що коефіцієнт прогресу є величиною інваріантною і не залежить від величини відхилення поточної точки стану соціогеосистеми від оптимальної траєкторії розвитку. Проекційний коефіцієнт прогресу визначається як відношення вектору розвитку соціогеосистеми (об'єкту) до оптимальної траєкторії розвитку, тобто відрізняється від коефіцієнту прогресу тим, що має значення в інтервалі від 0 до 1, відповідно, є більш зручним для інтерпретації і характеризує відношення вектору розвитку соціогеосистеми. Тож, швидкість прогресування об'єктів (міст, районів, регіонів тощо) як соціогеосистем кількісно оцінюється коефіцієнтом прогресу, який є відношенням відстані точки поточного положення у багатовимірному просторі від початку координат до відстані до точки максимального розвитку. При поступальному прогресивному розвитку цей коефіцієнт у часі постійно зростає [1]. Отже, порівняльний аналіз за цим показником дає можливість оцінити напрям і відносну швидкість розвитку окремих систем (міст та районів області), а стійкість визначається аналізом динаміки їхнього розвитку.

Для України, як для більшості країн пострадянського простору, гостро стоїть демографічна проблема, яка має яскраво виражені регіональні особливості, що спонукає до встановлення просторово-часових особливостей окремих демографічних характеристик на низовому адміністративному рівні. Харківська область серед інших регіонів України визначається високим рівнем соціально-економічного розвитку, потужним людським потенціалом та міграційною привабливістю [4]. В Харківській області проживає 6,35 % населення України (на 01.01.2016 р. чисельність населення області складала 2 718,6 тис. осіб). За період 1990–2016 рр. чисельність населення області зменшилась на 404,7 тис. осіб. В той же час, для області характерним є зменшення загальної чисельності населення, від’ємний природний приріст населення, постаріння населення, яке виражається в збільшенні чисельності осіб у віці 60 років, проте, одна із найвищих в Україні часток населення до 40 років. Проте найголовніше, це суттєва внутрішньорегіональна диференціація: різкомоцентрична модель просторового розвитку регіону спричиняє занепад сільських територій, загострення соціально-економічних та демографічних проблем периферії. Міське розселення в регіоні є переважаючим, проте в обласному центрі – місті Харкові сконцентровано 53,2 % всього населення області. Харківська область є єдиним регіоном в Україні, де чисельність населення обласного центру в 25 разів перевищує людність другого за величиною населеного пункту [4].

Для аналізу динаміки розвитку районів як соціогеосистем застосовувались системний показник – коефіцієнт прогресу. На відміну від інших системних показників коефіцієнт прогресу розраховувався не на певний момент часу, а за певний період. Для встановлення часових й територіальних особливостей геодемографічного розвитку розглянемо динаміку коефіцієнту прогресу в розрізі районів Харківської області за період 2009–2013 рр. (починаючи з 2014 р. демографічна система регіону під впливом зовнішніх чинників (зокрема форсмажорного міграційного вибуху) значно змінилась, це потребує подальших окремих досліджень), зазначений часовий зріз дає змогу виявити усталені внутрішньо територіальні особливості геодемографічного розвитку.

На пелюстковій діаграмі (рисунок 1) наведено графічне відображення значення коефіцієнту прогресу за кожен розрахунковий період для кожного району області. Всього розрахункових періодів було чотири: 2009–2010, 2010–2011, 2011–2012, 2012–2013 роки. З представлених даних видно, що кілька районів мають відносно високі значення коефіцієнта прогресу – Харківський та Дергачівський райони, частково – Зміївський та Балаклійський райони. Аналіз динаміки коефіцієнта прогресу показав, що з часом зменшується його значення у часі для Зачепилівського, Сахновщинського, Коломацького та Барвінківського районів.

Узагальнюючи результати аналізу змін коефіцієнта прогресу для районів Харківської області (рисунок 2) варто зазначити, що високим прогресом стабільно виділяються два райони: Харківський та Дергачівський, що пояснюється близькістю до обласного центру та його значним впливом на економіку районів; окрім них, у різні періоди часу це ще Зміївський та Балаклійський райони (промислово розвинені райони області), тож, чотири райони області мають високі значення цього системного показника і, здебільшого, позитивну динаміку. За досліджуваний період група районів із посереднім прогресом зменшилась із дев’яти до п’яти районів, переважна більшість із них територіально знаходяться у зоні впливу обласного центру та/або характеризується високим рівнем розвитку господарства, зокрема Чугуївський та Красноградський райони. В області переважаються райони із низьким та дуже низьким прогресом, що свідчить про загострення демографічних проблем; здебільшого, це периферійні південні райони (Близнюківський, Барвінківський, Сахновщинський, Зачепилівський райони) та райони, центрами яких виступають міста обласного підпорядкування (Ізюмський, Лозівський, Первомайський) та концентрують в собі працездатне населення, тим самим в районах

високий показник демографічного старіння та демографічного навантаження, найвищі тенденції депопуляції.

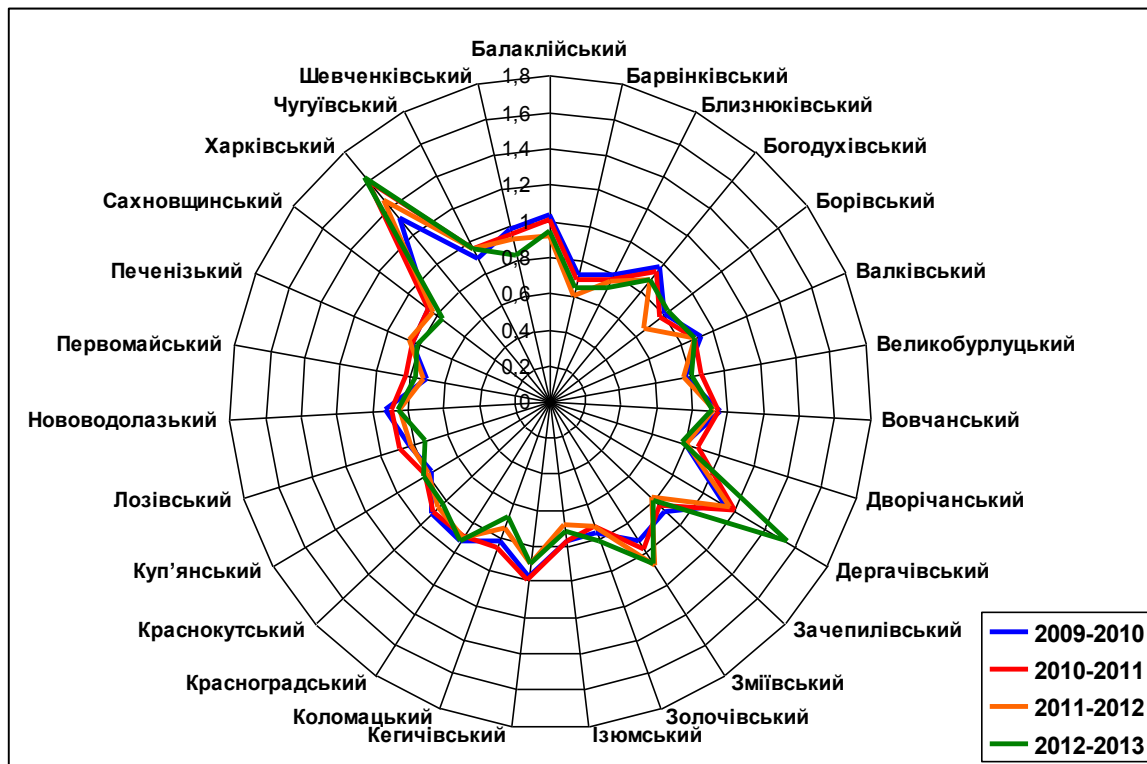

Рисунок 1 – Динаміка коефіцієнту прогресу районів Харківської за демографічними показниками за період 2009-2013 рр. (побудовано автором за розрахунками за даними [6-10])

Наведено розподіл коефіцієнт прогресу демографічного розвитку в розрізі районів Харківської області за кожен із досліджуваних років. Показник свідчить про тенденції в демографічному процесі, чим вище значення (критерій прогресу), тип краща ситуація та тенденції в демографічному розвитку (виходячи із головних геодемографічних процесів). Особливістю застосування системного аналізу у багатовимірному ознаковому просторі, в тому числі і цього системного показника, є змога обробки та генералізації значного масиву даних (статистичних параметрів), які у своїй сукупності найбільш повно характеризують демографічний розвиток територій (зокрема у даному дослідженні використано 52 демографічні показники). Отримані результати підтверджують попередні дослідження щодо часових тенденцій та територіальних особливостей геодемографічного розвитку Харківської області [3]. Застосування у сучасних суспільно-географічних дослідженнях нових методів [1] розширює можливості традиційного аналізу та дає змогу доповнювати його новими науково обґрунтованими результатами з огляду на прикладне значення та практичне впровадження. Зокрема, такого результату дослідження було впроваджено при розробці Стратегії розвитку Харківської області до 2020 року [5], саме застосування нетрадиційних методів багатовимірного аналізу дало змогу визначити загальні тенденції геодемографічного розвитку. Зазначений у статті показник (коефіцієнт прогресу) не є універсальним для аналізу, а виступає складовою моделювання траєкторії руху соціогеосистем у багатовимірному просторі [2], проте є зручним для аналізу розвитку об'єктів, в тому числі й демографічного.

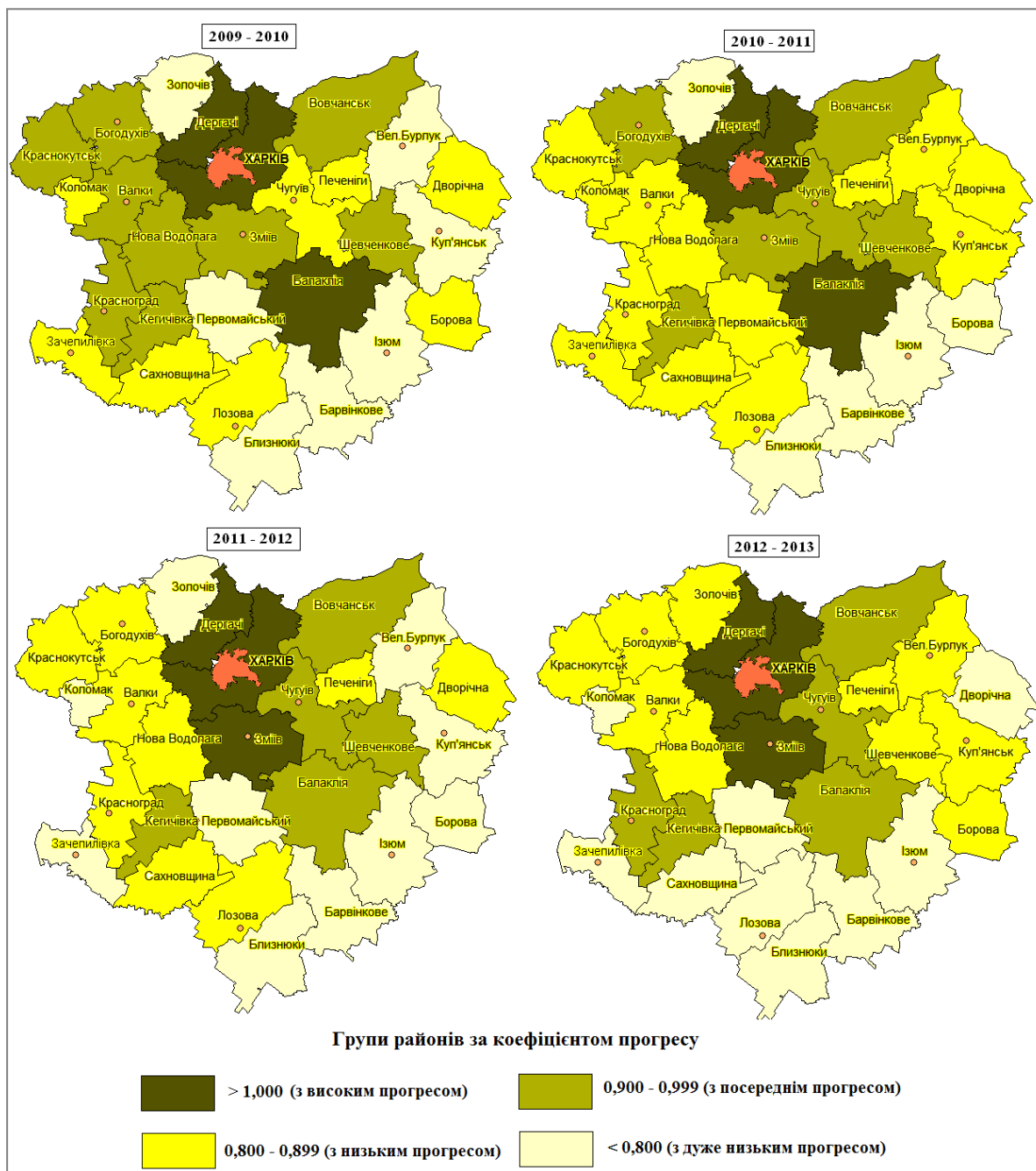

Рисунок 2 – Коефіцієнт прогресу районів Харківської області за демографічними показниками за період 2009–2013 рр. (побудовано автором за розрахунками за даними [6–10])

Список літератури

- 1 Немець, К. А. Багатовимірний аналіз у суспільній географії (нетрадиційні методи) : монографія / К. А. Немець, К. Ю. Сегіда, Л. М. Немець. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. – 120 с.
- 2 Немець, К.А. Концепція багатовимірного простору в сучасній суспільній географії / К. А. Немець, К. Ю. Сегіда, Л. М. Немець, Л. В. Ключко // Матеріали всеукраїнської наукової конференції «Львівська суспільно-географічна школа». – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. – 484 с. – С. 116–126.

3 Немець, Л. М. Демографічний розвиток Харківського регіону: монографія / Л. М. Немець, К. Ю Сегіда, К. А. Немець. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 200 с. Режим доступу: <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/8690>

4 Сегіда, К. До питання вивчення демографічного потенціалу територій / К. Сегіда // Економічна та соціальна географія / [Ред. кол.: Я. Б. Олійник (віп.ред) та інші]. – 2016. – Вип. 75. – 90 с. – С. 21–28.

5 Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року. – Харків, 2015. – 177 с.

6 Харківська область у 2009 році: статистичний щорічник/Головне управління статистики у Харківській області; за ред. О.С. Никифорова; відповід. за вип. М. О. Григорчук. – Х., 2010. – 560 с.

7 Харківська область у 2010 році: статистичний щорічник/Головне управління статистики у Харківській області; за ред. О.С. Никифорова; відповід. за вип. М. О. Григорчук. – Х., 2011. – 568 с.

8 Харківська область у 2011 році: статистичний щорічник/Головне управління статистики у Харківській області; за ред. О.Г. Мамонтової; відповід. за вип. О.А. Глухова. – Х., 2012. – 582 с.

9 Харківська область у 2012 році: статистичний щорічник/Головне управління статистики у Харківській області; за ред. О.Г. Мамонтової; відповід. за вип. О.А. Глухова. – Х., 2013. – 535 с.

10 Харківська область у 2013 році: статистичний щорічник/Головне управління статистики у Харківській області; за ред. О.Г. Мамонтової; відповід. за вип. О.А. Глухова. – Х., 2014. – 492 с.

K.YU. SZEGED

***APPLICATION OF COEFFICIENT OF PROGRESS FOR THE ANALYSIS OF
GEODEMOGRAPHIC DEVELOPMENT (ON THE EXAMPLE
OF THE KHARKIV REGION OF UKRAINE)***

The article deals the use of multivariate analysis in human-geographers research (including geodemographic). The results of the application of indicator of progress for the analysis of demographic development trends in the districts Kharkiv region.

УДК 911.3

С.Л. ЧЕМЕРИС, С.А. ПОКЛЯЦЬКИЙ, О.В. ГОРМІЗ

**УМОВИ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ У МАЛИХ МІСТАХ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА
ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ**

*Інститут географії НАН України,
м. Київ, Україна
svetachemerys@gmail.com, Tornst@i.ua,
osca.ossa@yandex.ru*

У статті проаналізовані умови життя населення на прикладі малих міст України, основна увага приділена таким складовим умов життя, як стан на ринку праці, розвиток соціальної інфраструктури та демографічна ситуація, як відображення

Электронное научное издание

**ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ
УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ**

Материалы
II международной научно-практической конференции

(Гомель, 23–24 марта 2017 года)

Подписано к использованию 05.04.2017.

Издатель и полиграфическое исполнение:
учреждение образования
«Гомельский государственный университет
имени Франциска Скорины».

Свидетельство о государственной регистрации издателя, изготовителя,
распространителя печатных изданий № 1/87 от 18.11.2013.

Специальное разрешение (лицензия) № 02330 / 450 от 18.12.2013.

Ул. Советская, 104, 246019, Гомель.